

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ МАШИННО-ТРАКТОРНОГО ПАРКУ

Гайдучок Т. С., здобувач,

Державний агроекологічний університет (м. Житомир)

Розглядаються питання раціонального використання машинно-тракторного парку в контексті еколого-економічного розвитку

This is article about use agriculture machinery in ecology-economical conditions.

Вступ. Агропромислове виробництво в Україні характеризується великою розбалансованістю як усередині АПК, так і в масштабі всього народного господарства. Особливо гострою була, є і залишається проблема матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Аграрні підприємства основними сільськогосподарськими машинами забезпечені на 45-65%, понад 90% з яких вже відпрацювали свій амортизаційний строк. Кількісне і якісне зменшення машинно-тракторного парку призвело до збільшення навантаження на техніку. Навантаження на один трактор зросло з 66га ріллі в 1990р. до 119га в 2003р., на один зернозбиральний комбайн відповідно з 113га посівів зернових культур до 245га [1]. Якщо протягом двох-трьох років не призупинити дію негативних тенденцій, то матеріально-технічна база сільськогосподарських підприємств зруйнується, а аграрне виробництво призупиниться.

Стан Вивчення проблеми. Проблема формування та використання махнийно-тракторного парку в значній мірі вивчена в наукових працях Білоусько Я.К., Головка А.М., Товстопят В.Л., Яковенко В.П. [2], Іванишина В.В. [4], Олійника О.В. [5], Вергуна М.Г. [3], Червена І.І. [9] та інших. Проте його дослідження зазначеними вченими носить переважно загальний характер, а тому, на наш погляд, потребує подальшого глибокого вивчення в розрізі окремих аспектів вказаної проблеми та з врахуванням еколого-економічних особливостей регіонів. Одним з пріоритетних питань, вирішення якого надасть можливість раціонально використовувати наявний машинно-тракторний парк є пошук шляхів забезпечення стабільної динамізм в аграрному секторі економіки, зокрема відтворення технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Мета дослідження. Метою дослідження є проведення аналізу сучасного стану використання наявного машинно-тракторного парку Житомирщини та розробка шляхів поліпшення використання сільськогосподарської техніки.

Результати дослідження. В останні роки розвиток агропромислового комплексу України набуває позитивних змін. Проте на фоні поліпшення загальної ситуації енергонасиченість галузі не відповідає вимогам сучасного виробництва, залишається досить низький рівень технічного оснащення сільськогосподарських товаровиробників, підвищення якого є однією з передумов піднесення аграрного виробництва.

За останні роки в сільськогосподарських підприємствах Житомирщини відбулися кількісні і якісні зміни в складі матеріально-технічної бази сільського господарства. Залишається сталою тенденція скорочення машинно-тракторного парку. Більша частина наявної сільськогосподарської техніки вже виробила закладений в неї термін експлуатації.

В цілому по області за останні 11 років (1991-2002) зменшилося 'факторів на 9,5 тис. шт. (або 46,2%), зернових комбайнів - на 2,2 тис. шт, (або 42,0%), картоплезбиральних комбайнів - на 970 шт. (або 66,6%), вантажних автомобілів - на 3,7 тис. шт. (або 31,0%). При цьому виробили амортизаційний строк 93% тракторів, 97% зернозбиральних комбайнів, 78% вантажних автомобілів. Як свідчить багатолітня практика, в післяамортизаційний період сільськогосподарська техніка має досить низьку експлуатаційну надійність, а також збільшується час простою з технічних причин. Б 2000 році забезпеченість тракторами на 1000 га ріллі залишалася на рівні 1991 року і складала 16 штук, зерновими комбайнами на 1000 га посівів зернових - 9 штук проти 12 штук.

В умовах реформування аграрного сектора економіки відбувся перерозподіл сільськогосподарської техніки між товаровиробниками. В 2000 році в господарствах громадян було в наявності 4296 тракторів (переважно універсально-просапні) - це 26,2% до загальної кількості в області, 37 комбайнів (1,1%), в тому числі 2 комбайни зарубіжних фірм. На полях області працювали 2 машинно-технологічні станції та один механізований загін. В них налічувалось 37 тракторів, 28 зернозбиральних комбайнів, 75 збиральних машин, 38 посівних та садильних машин, 4 кормозбиральні комплекси, 73 ґрунтообробні машини та 3 машини по боротьбі із шкідниками сільськогосподарських культур.

Аналіз роботи МТП в сільськогосподарських підприємствах Житомирської області показує, що намітилась тенденція зростання сезонного навантаження на машину, невідповідність між силовими і робочими машинами. За встановленими нормативами на кожний трактор необхідно мати 3 сільськогосподарські машини, а фактично є у двічі менше. У зв'язку з цим ряд польових робіт виконується несвоєчасно і призводить до скорочення виробництва сільськогосподарської продукції.

Рівень використання МТП в зоні Полісся в 2002 році характеризується його недовикористанням. Так, в 2002 році річний виробіток на трактор у господарствах досліджуваного регіону знаходився на рівні 1400-1510 га, денний виробіток 6,5-7 га, а коефіцієнт змінності 1,02-1,03. Разом з тим значно зросла собівартість 1 умовного га і складала 12,01-17,64 грн. У структурі витрат на виробництво сільськогосподарської продукції на долю паливно-мастильних матеріалів у 2002 році припадало 20,3% проти 4,4% у 1990 році.

Зважаючи на те, що в структурі витрат на виробництво сільськогосподарської продукції частка паливно-мастильних матеріалів впродовж останніх десяти років збільшилась на 15,9%, все ж сільськогосподарські підприємства гірше забезпечуються ними. В 2002 році в області надходження дизельного палива в розрахунку на 1 га посівної площі скоротилося порівняно з 1995 роком в 1,5 рази, а бензину - в 1,6 рази.

Причини такого стану справ, на наш погляд, полягають у наступному. Оскільки тракторний парк не оновлюється, погіршується його якісний стан, що в свою чергу призводить до низького рівня укомплектованості господарств тракторами, зниження ступеня готовності останніх, поломок та тривалих простой.

Висновки. В результаті проведення досліджень можна зробити деякі висновки:

1. При досягненні всіма господарствами нормативного рівня змінного виробітку (7 ум. ет. га), коефіцієнту змінності (1,2) та можливого часу використання тракторів (240 днів), виробіток з розрахунку на умовний трактор становив би біля 2000 га. Підвищення продуктивності МТП до даного рівня рівнозначно скороченню 15 умовних тракторів або дозволило б в оптимальні строки виконати всі роботи наявною кількістю тракторів.
2. Цього можна досягти за рахунок чіткого планування та раціональної організації всіх механізованих робіт з врахуванням екологічних вимог, вибору економічних агрегатів, раціонального їх комплектування, забезпечення в необхідній кількості обслуговуючим персоналом, якісного технічного обслуговування та збереження техніки. Не менш важливою умовою раціонального використання техніки є забезпечення господарств запасними частинами, створення належної бази ремонту, машинних дворів.
3. Водночас необхідно спрямувати зусилля також на те, що у найближчій перспективі значно підвищити якість, надійність, екологічність і ефективність не лише матеріально-технічних, але і природно-біологічних засобів виробництва в сільському господарстві.
4. Максимальна реалізація внутрішніх резервів - покращення трудової, технологічної дисципліни, мотивація до праці і збереження техніки - дозволить аграрним формуванням в цей скрутний фінансовий час значно підвищити ефективність використання машинно-тракторного парку і зменшити забруднення навколишнього середовища.

Література

1. Безулий М. Поглиблювати зміни на краще практичними справами // Сільський час. - 2004. - №13(492). - 25 лютого. - С 3-5.
2. Білоусько Я.К., Головка А.М., Товстоляк В.Л., Яковенко В.П. Досвід формування та використання машинно-тракторного парку розвинутих країн // Економіка АПК. - 2003. - №5. - С. 127-133.
3. Вергун М.Г. Стан та перспективи розвитку аграрного сервісу в Житомирській області // Економіка АПК. - 2002. - №6. - С. 21-27.
4. Іванишин В.В. Методологічні основи техніко-технологічного переоснащення сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК. - 2003. - №12. - С. 3-5.
5. Олійник О.В. Технічне забезпечення сільськогосподарського виробництва і тенденції його відтворення // Економіка АПК. - 2003. - №5. - С. 66-73.
6. Ринок продовольства / За ред. Саблука П.Т., Бойка В.І. - К., 1996, - 278с.
7. Червен І.Л., Гончаренко І.В. Поліпшення використання сільськогосподарської техніки // Економіка АПК. - 2000. - №5. - С 34-36.